

Comedia, în reflux?

De la o vreme, se discută destul de insistent despre comedia originală. Nu despre viitorul (cum zicea poetul), ci despre prezentul ei. Termenii opiniilor sînt infuzați fără echivoc de un sentiment de nemulțumire, atunci cînd nu se manifestă de-a dreptul nedumeriri. Se pare că reacția este îndreptățită și — obiectiv, dar fără panică — se poate constata un reflux (atît cantitativ cît și calitativ) al speciei, în perioada mai recentă. Cînd scriu aceste rînduri, au trecut peste patru luni din actuala stagiune. Timp în care (pentru a da un exemplu), pe cele zece scene „de proză” ale Capitalei (am inclus și Studioul I.A.T.C.), beneficiînd de 15 săli, nu au văzut lumina rampei decît 3 (trei) comedii românești noi: *Comedie fără titlu* de Ion Băieșu, *Undeva, o lumină* de Doru Moțoc, *Recreația mare* de Mircea Sîntimbreanu — toate trei, firave, după opinia mea, dar asta e altă problemă. Sigur, rezultatul calculului ține, pînă la un punct, de politica repertorială a fiecărui teatru în parte și dacă, în exemplul dat, putem regreta absența noutăților în materie de comedie, vom aprecia, în schimb, pe aceleași scene, o sumă de bune spectacole cu drame puternice, interesante, păstrîndu-ne speranța că, totuși, zarea se va mai lumina.

Dincolo, însă, de înregistrarea și de admiterea acestei marje de „subiectivitate”, de „preferință proprie” a fiecărui teatru, în alcătuirea repertoriului, se pune întrebarea dacă a existat, cumva, acea sumă de producții dramatice în genul comic, la care — presupunînd că ar fi dorit-o — scenele noastre să fi avut posibilitatea de a apela. Aici, răspunsul ține de condeiul dramaturgilor și o scurtă cercetare în acest sens nu mi se pare lipsită de interes. Astfel, vom observa că :

● Ultima comedie (mai curînd, satiră feroce) a celui mai prominent reprezentant contemporan al genului, Aurel Baranga, datează din 1971 : *Interesul general*. De atunci, dramaturgul este prezent doar cu reluări (*Siciliana*, *Mielul turbat*, *Rețeta fericirii*, *Opinia*

publică etc.), fără a se putea ști dacă are „în cartioane” vreo proximitate nouă.

● Popularul și îndrăgitul Ion Băieșu „stă” de cîțiva ani pe succesul fără sfîrșit al *Preșului*. Și despre el se poate spune că, de atunci, a tăcut și tace în continuare (*Comedie fără titlu*, din această stagiune, nepunînd fi luată, vreo clipă, în serios).

● După *Sfîntul* și, mai ales, *Să nu-ți faci prăvălie cu scară* (jucată și acum cu succes), ambele din deceniul trecut, Eugen Barbu nu a mai dat nimic genului.

● Din partea Ecaterinei Oproiu primim „semnale” (sub formă de eseuri dramatice avînd culoarea comediei), la intervale care nu îngăduie optimism : între explozivul *Nu sînt Turnul Eiffel* și incitantul *Interviu* (premiera, în stagiunea trecută ; în continuare, pe afiș) au trebuit să treacă — de nu mă înșel — zece ani.

● Ultima premieră cu o comedie „pur singe”, nouă, semnată de Mircea Ștefănescu datează din anii '55-'60 : *Patriotica română*. Stagiunea aceasta, autorul e prezent cu reluări : *Căruța cu paiețe* și *Micul infern*.

● După *Viața e ca un vagon?*, Paul Evreac a alcătuit o nouă comedie, lansată, la începutul actualei stagiuni, în țară : *Piatră la rinichi*. Nu este greu, însă, de observat că practicarea genului nu aduce lumini noi asupra dramaturgului.

● De cîțiva ani, nici o noutate (tipărită sau jucată), dinspre Teodor Mazilu. Mai vechile și originalele, causticele sale „moralități” dramatice (*Somnoroasa aventură*, *Proștii sub clar de lună*, *Acești nebuni fătarnici* etc.) nu au fost de mult reluate.

● Pendulînd între comedia lirică (*Tango la Nisa*, *Simbătă la „Veritas”*) și divertismentul fără pretenții (*Football !*), Mircea Radu Iacoban pare a fi abandonat, pentru moment, teritoriul, nemaifiînd prezent cu vreo operă asemănătoare.

● Gh. Vlad, Virgil Stoescu, D. Solomon și Sütö Andras au avut o prezentă ceva mai constantă, dar numai ultimii doi au dat noutăți, în stagiunea aceasta: *Incomparabilul Al*, respectiv *Bocet vesel pentru un fir de praș rățăitor* (ambele, în țară).

● Un volum de comedii (*Portretul, Tezaurul lui Justinian, Anonime*) a scos, în 1967, Al. Voitin, dar, evident, nu ele îl reprezintă. Dealtfel, nici dramaturgul nu a insistat, nici amintitele piese nu au cunoscut o reală carieră scenică.

● Paul Anghel, Mihnea Gheorghiu, Horia Lovinescu, Titus Popovici nu au fost și nu par să fie atrași de comedie. Ținând seama de structurile lor temperamentale și de modelul după care s-a structurat, pînă acum, universul dramatic propriu fiecăruia, este foarte greu de imaginat vreo comedie venind din partea unuia dintre ei. (Totuși, de curînd, s-a citit, în Cenaclul secției de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor, o comedie de Titus Popovici).

● Nici Theodor Mănescu, I. D. Sîrbu, Dan Tărchilă sau Petru Vintilă nu se arată preocupați, în ultima vreme (și, deci, și în această stagiune), de genul comic, oferind teatrelor drame și dezbateri etice în cheie gravă.

● Nici Mircea Bradu, Ovidiu Genaru, Romulus Guga, Al. Sever sau Vasile Rebreanu și Mircea Zăciu (dintre autorii impuși relativ recent) nu par și — cel puțin, deocamdată — nu sînt atrași de comedie.

● Nici reprezentanții importanți a ceea ce se numește — încă — tînăra generație de dramaturgi, adică Paul Cornel Chițic, Radu Dumitru, Iosif Naghiu și Leonida Teodorescu, nu se dovedesc interesați de comedie, neproducînd nimic în acest sens.

● În sfîrșit, după ce au ridicat o operă teatrală dintre cele mai solide, în care suflul dramei are o consistență tulburătoare, D. R. Popescu și Marin Sorescu au venit, în stagiunea trecută, cu două piese surprinzătoare: *Muntele*, respectiv *Răceala*. Pe o substanță gravă, cei doi dramaturgi au grețat nu doar o sumă de elemente de îndubitabilă natură comică, ci și, pe un plan mai cuprinzător, un stil de tratare în cheie comică a unor secvențe. Este o experiență cît se poate de interesantă, de efect, cu rezultate sesizabile, ceea ce nu înseamnă, însă, că avem de-a face cu două comedii. Cel puțin D. R. Popescu rămîne, în continuare, greu de închipuit adecvîndu-se structurilor comice, în puritatea și în esențialitatea lor (nu fiindcă nu ar putea; să nu uităm cîteva dintre scenariile sale de film...). Marin Sorescu e mai ușor de presupus și ca autor de comedie. Deocamdată, însă, nici el nu este.

Iată tabloul, în obiectivitatea lui. I se poate atribui acestei împrejurări un caracter simptomatic sau unul accidental? Greu de

spus. Dacă ar fi să ținem seama de faptul că slaba reprezentare a comediei noi în repertoriu nu este doar fenomenul *acestei* stagiuni și dacă ar mai fi să ținem seama că majoritatea dramaturgilor nu s-au exersat, în vremea din urmă, în această direcție (cum am văzut), deși destui dintre ei au experiența comicului, iar alții, virtualitatea lui, în condei, atunci ipoteza caracterului accidental ar pierde mult din teren. Nici cea a simptomatului nu ar câștiga, însă, prea mult. Pentru că s-ar naște, firesc, întrebarea: ce simptom poate trăda această cvasiabsență a comediei originale, această apatie (oare, apatie să fie?) a dramaturgiei, față de specia comediei? S-ar putea crede că realitatea (ca sursă de inspirație) nu mai „semnalizează” suficient în acel registru, în care să poată fi prelucrată în teme și în subiecte de culoare comică și satirică. Un astfel de răspuns, însă — dacă el ar fi formulat — s-ar dovedi fals.

Dimpotrivă, „semnalele” care vin dinspre realitatea imediată sînt — o știm — tot anai numeroase și mai diverse, pe măsură ce realitatea însăși devine, clipă de clipă, mai dinamică, mai complexă, mai solicitantă. Am senzația că tocmai impactul cu acest teren în mișcare, de o complexitate din ce în ce mai accentuată, tocmai înțelegerea *profundimii* și a dimensiunilor *majore* ale mutațiilor calitative de ordin social și uman, ce se petrec într-un proces necunoscut de contradicții, au făcut ca (instinctiv sau nu) dramaturgia originală să se orienteze (stilistic vorbind) tot mai accentuat spre forma gravă a dramei cu semnificație morală. Ca în orice momente de înaltă combustie, ochiul e tentat să rețină pateticul și (eventual) sacrificiul, catorișuirea interioară, dimensiunea dramatică. Adăugînd (în logica reacției) și o probabilă mefiență față de posibilitățile uneltelor și ale registrelor comice, în tratarea unei substanțe de asemenea consistență și convergură, obținem o posibilă explicație a conului de umbră în care se află comedia.

E de presupus — dacă această explicație se dovedește adevărată — că fenomenul (asupra căruia se mai poate medita cu folos), pe cît de real, are un caracter pasager, și că, privirea odată acomodată cu neîntrerupta, cotidiană modificare și variabilitate (în sensul fertil al termenului) a solului pe care se mișcă, dramaturgia va reveni la cultivarea comediei și a satirei. Și nu ar fi exclus să asistăm la o reevaloare și la o redimensiunare a speciei (atît în teoria, cît și în practica sa), comparabile, pe anume planuri, cu cele petrecute, în anii din urmă, în alte zone de creație literară. Dacă o mutație de acest fel va avea sau nu loc, rămîne de văzut. În orice caz, ea este necesară și ar fi, în definitiv, în spiritul tradiției dramaturgiei românești. ■